

YERDAN FOYDALANISHNING BOSHQARISH FUNKSIYASIALARI

Mahmudov Diyorbek Olimboy o'g'li

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universitetining Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti. Gidrotexnika qurilishi yo'nalishi talabasi. Qarshi shahri. O'zbekiston Respublikasi.

Farhodov Ma'murjon Jasurbek o'g'li

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universitetining Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti. Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash yo'nalishi talabasi. Qarshi shahri. O'zbekiston Respublikasi.

Rustamboyev Kamronbek Otabek o'g'li

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universitetining Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti. Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi. Qarshi shahri. O'zbekiston Respublikasi.

Annotasiya: Yerlardan oqilona foydalanish hamda muhofaza qilishda chuqur iqtisodiy mohiyatga va iqtisodiyot tarmoqlari uchun ahamiyatga ega bo'lgan davlat yer kadastrini muhim rol o'ynaydi. Yer kadastrini yuritishning oyektiv xarakteri yer to'g'risidagi axborotlarga zaruriyat bilan aniqlanadi. Bunda axborot, eng avvalo, yer munosabatlarini tartibga solish uchun, shu jumladan, uning yer qonunchilik ijodi, yer resurslaridan foydalanishni bashoratlash va rejalashtirish, yer resurslarini tarmoqlararo taqsimlash (qayta taqsimlash), mamlakat bo'yicha yerdan foydalanish samaradorligini baholash kabi funksiyalarni amalga oshirish uchun zarur

Kalit so'zlar: Yer kadastrini, yer kadastrini tizimi, yer kadastrini jarayoni, yer kadastrini axborotlari.

Yerdan foydalanishni ko'p tomonli xarakteri yerlarni tabiiy, xo'jalik va huquqiy holatlari to'g'risidagi ishonchli ma'lumotlarni o'z ichiga olgan turli-tuman yer kadastrini axborotlariga zaruriyatni aniqlaydi. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlanishi hamda uni ushbu axborotga bo'lgan doimiy talabi yagona tizim sifatida yer kadastrini rivojlanish xarakterini aniqlaydi. O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksida (15-modda) qayd qilinishicha, Davlat yer kadastrini yerlarning tabiiy, xo'jalik va huquqiy rejimlik to'g'risidagi, ularni toifalari, sifat tavsiflari va qiymati to'g'risidagi, yer uchastkalarining joylashgan o'rni va o'lchamlari, ularni yer egaliklari, yerdan foydalanuvchilar, ijrochilar va yer mulkdorlari bo'yicha taqsimlanishi to'g'risidagi zaruriy va ishonchli ma'lumotlar va hujjatlar tizimidir. Davlat yer kadastrini yuritish topografo-geodezik, kartografik, tuproq, agrokimyoviy, geobotanik kuzatuvlar va qidiruvlar, yerlarni hisob qilish va baholashni, yer egaliklari, yerdan foydalanuvchilar, ijarachilar va mulkdorlarni yer uchastkalariga bo'lgan huquqlarini ro'yxatga olishni o'tkazish asosida ta'minlanadi. Yer kadastrini tizimi nisbatan bir-biridan ajralgan, shu bilan bir vaqtda o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan ikkita kichik tizimdan iborat: Yer kadastrini jarayoni kichik tizimi hamda yer kadastrini axboroti kichik tizimi. Birinchi kichik tizimining maqsadi kadastrini axborotlarini ishlab chiqarishdan iborat. U turli-tuman va ishonchli axborotlarni ishlab

chiqish bo'yicha texnologik jarayonlarni (tasvirga olish, kuzatuv, plan-xarita asoslarini tuzish, kartometrik va baholash ishlari, yerga huquqlarini ro'yxatga olish jarayoni) o'z ichiga oladi. O'z tarkibiga ikkita kichik tizim birligini olgan yer kadastrini tizim sifatida aniqlash yer kadastrini axborotlarini ishlab chiqish bo'yicha jarayon sifatida (yer kadastrini jarayoni) hamda axborotlarni saqlash va foydalanuvchiga berishning statik kichik tizimi sifatida yer kadastr, axboroti qarash haqidagi masalani oyektiv va haqoniy qo'yishning muhim jihatidir. Mamlakatning barcha yer uchastkalariga yer kadastr axborotlarini ishlab chiqish (birinchi kichik tizim) hamda ularni saqlash, yangilab turish va foydalanuvchiga berish (ikkinchi kichik tizim) maqsadida ushbu axborotlarni tizimlash yer kadastrini yuritishning maqsadi hisoblanadi. Yer kadastrini o'rganish obyekti bo'lib asosiy maqsadli mohiyatidan va xo'jalik foydalanishidan qat'iy nazar yer massivlarini, yer uchastkalari, yer turlari, sug'orish, kollektor va yo'l tarmoqlar, inshootlar tagidagi yerlarni o'ziga jamlagan mamlakatning Yagona davlat yer fondi hisoblanadi. Yer kadastrini jarayonini alohida, tarkibiy bir-biriga bo'ysunuvchi jarayonlar to'plami sifatida qarash zarur, chunki, ularni joriy etish Yer kadastr axborotlarni olishga yo'naltirilgan. Ushbu jarayonlarning to'plami ularning mexanik yig'indisi, erkin jamlanmasi bo'lmasdan, balki qat'iy tarkibli yaxlit bir jarayon hisoblanadi

Yer kadastr jarayonining asosiy turi tasvirga olish, kuzatish, izohlash, yerlar huquqlarini ro'yxatga olish va baholash, maydonlarini hisoblash bo'yicha katta hajmlarga ega bo'lganligi bilan farqlanadi; u davriy ravishda qaytariladi; joriy esa yer to'g'risidagi axborotlarni zamon talabi darajasida ushlab turish uchun amalga oshiriladi hamda har yili o'tkaziladi.

Yer kadastrini axborotlari kichik tizimi-yer uchastkasi yoki yer uchastkalari to'g'risida axborotlarni butun bir yaxlit ko'rinishini tashkil etuvchi o'zaro uzviy bog'liq holdagi kadastr ko'rsatkichlarining qonuniy joylashgan to'plamidir. Tarkib nuqtai nazardan kichik tizim o'z navbatida axborotlarning maqsadli mohiyati bo'yicha va ma'muriy-hududiy belgisi bo'yicha turlarga (ancha past darajadagi kichik tizimlar), shuningdek shunga mos kadastr ko'rsatkichlari tizimining axborot turlariga bo'linadi.

Yer fondidan foydalanishni rejalashtirish mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish uchun umumqabul qilingan bosqichlar bo'yicha amalga oshiriladi; asoslash alohida regional, suv havzalari basseynlari, viloyatlar yoki massivlar va hokazolar uchun tuziladigan majmual dasturlar ko'rinishida amalga oshiriladi. Ma'muriy tumanlar uchun ishlab chiqilgan loyiha hujjatlari (tuman qishloq xo'jaligini planirovka qilish loyihalari, sug'orish munosabatlari bilan massivlar hududini tashkil etish chizmalari, xo'jaliklararo yer tuzish loyihalari va boshq.) rejalarni tuzishda yetarlicha ko'p marta foydalaniladi.

Xulosa: Respublika va viloyat darajalarida yer fondidan foydalanishni rejalashtirish bir qator shartlar asosida murakkablashadi. Birinchidan, hujjatlarni ishlab chiqishning vaqtiligi turli viloyatlar uchun aynan bitta muammoni hal qilishga yondoshuvchi farqlarni aniqlaydi. Ikkinchidan, ko'pgina inshootlar idoraviy xarakteriga egadir. Muammoni hal qilish uchun yer resurslaridan foydalanish va muhofaza qilishni ilmiy assoslangan bashoratlar,

rejalashtirish va loyihalashni ta'minlaydigan hujjatlarning qat'iy "iararxiyasi"ni yaratish zarur

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi "Yer kodeksi", T., "Adolat", 1998 y.
- 2.Varlamov A.A., Galchenko S.A.Upravleniye zemelnimi resursami. Uchebnoye posobiye. M. GUZ, 2008. – 240 s.
- 3.Mirzaliyev T., Safarov E., Egamberdiyev A, Qoraboyev J. Kartashunoslik. Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent, 2012.
- 4.Safarov E., Musayev I., Abdurahmanov X. Geografik axborot tizimlari va texnologiyalari. –Toshkent, 2008. TIMI, -160 b.